

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2023"

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIGA ANTONIM SO'ZLARNI O'RGATISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

PEDAGOGICAL PRINCIPLES OF TEACHING ANTONYMS TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ОБУЧЕНИЯ АНТОНИМОВ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Xusanova Gulruksor To'qin qizi

FarDU o'qituvchisi

Annatsiya: *ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi o'quvchilarga antonimlarni tushuntirish yo'llari, usullari o'rganilgan bu borada ishlab chiqilayotgan antonimlarning elektron lug'ati, uning imkoniyatlari va fazilatlari ochib berilgan.*

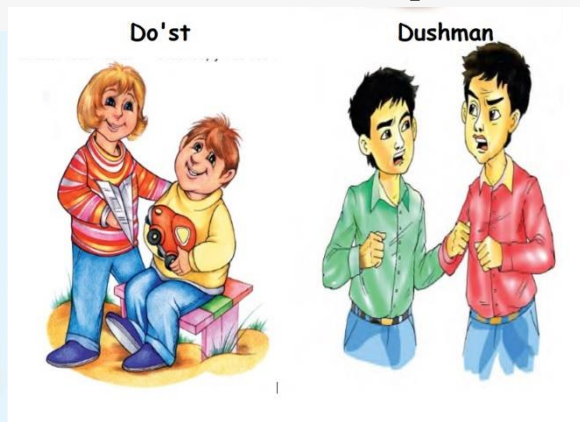
Kalit so'zlar: *Antonim, ziddiyat, zid ma'noli so'zlar, til birliklari, rasmi lug'at, matn, nutq, so'z boyligi, elektron lug'at.*

Boshlang'ich sinflarda zid ma'noli so'zlar haqida nazariy ma'lumotlar berilmaydi (shuningdek, so'zlarning boshqa leksik va grammatik guruhlari haqida ham). Zid ma'noli so'zlar bilan amaliy ishni davomiy olib borilishi, ular bo'yicha kuzatishlar, bolalarda antonim tushunchasini shakllantirib borishiga asos bo'ladi. Antonim so'zlarni, ya'ni zid ma'noli so'zlarni o'z ichiga olgan matnlar juda ifodali va ta'sirchan bo'lganligi bois u bolalarning diqqatiga, idrokiga, fikrlashiga, xotirasi va hissiy rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarga antonim nima ekanligini tushuntirish uchun atamalardan qochish va to'g'ridan-to'g'ri amaliyotga o'tish yaxshiroqdir va uning samarasi faoliyat davomida ko'rinib boradi. Bolalar uchun beriladigan misollar ularning kundalik hayotiga ta'sir qiladigan oddiy tushunchalar bo'lishi kerak. Shuning uchun ham ilmiy ishimizda qo'llanilgan antonimlar bola rivojlanishida katta ta'sir doirasiga ega bo'lgan boshlang'ich sinf darsliklaridan olingan. Bu ishimizning dolzarbligini ham oshiradigan asoslardan biri sanaladi. Shuningdek, bolaga tildagi barcha so'zlarni teskari ma'noga ega bo'lgan boshqa so'zlar bilan moslash mumkin emasligini tushuntirish ahamiyatli masalalardan ekanligi unutmashimiz kerak. U buni idrok etishi uchun qog'oz varag'iga antonim juftlik hosil qilib bo'lmaydigan bir nechta so'zlarni va undan farqli ravishda antonim juftlik hosil qilib bo'ladigan so'zlarni alohida yozish va ular o'rtasidagi farqni tushuntirish bola ongida antonim ya'ni zid ma'noli so'zlar haqidagi bilimlarini oshiradi. Shunday qilib, bola muayyan xulosalar chiqarishi va istisnolarni eslashi mumkin bo'ladi. Bu borada rasmiy ifodalar bizga juda foydalidir. Chunki boshlang'ich sinf o'quvchilari tasviriy ifodalar orqali biz kutgandan ko'proq ma'lumot oladilar va bu antonimlar o'quvchilar xotirasida mustahkam saqlanishiga

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2023"

asos bo'ladi. Masalan, rasmlarda bolaning antonimik juftliklar orasidagi farqni tushunishi osonroq bo'ladi: katta - kichik, do'st-dushman, iflos - toza, baland-past va hokazo.

Bolaning sinonim va antonimlarni bilishi bolaning so'z boyligi haqida yaxshi ma'lumotlar beradi. Antonimlarning bola nutqida rivojlantirishda shunday bolalar o'yini mavjud bu orqali bolalar zid ma'noli so'zlarni mukammal bilib boradilar. Bu "Qarama-qarshiliklar" o'yinidir. Biri so'zni chaqiradi, ikkinchisi unga antonim tanlaydi. Ushbu o'yin bolalar va hatto kattalar uchun animatorlar tomonidan katta e'tiborga sazovordir. Shunday qilib, biz o'quvchilar bilan antonimlar o'yinlarini o'ynashimiz va oilada ham buni joriy etish bilan o'quvchilar bu so'zlarni eslab qoladi va nafaqat bayramda, balki kelajakdagi kompozitsiyalarida ham o'z bilimlarini ko'rsatadi.

Ona tilini o'zlashtirish, nutqni rivojlantirish maktabgacha yoshdagi bolaning eng muhim yutuqlaridan biri bo'lib, shaxsni tarbiyalash va o'qitishning umumiy asosiga aylanadi. Zamonaviy logopediya adabiyotida so'z bilish, fikrlash natijasini bildiruvchi belgi sifatida qaraladi va bunday qobilyatlar rivojlantirib boriladi. So'zning asosiy xususiyati uning leksik va grammatik ma'nolarining birligidir. Tildagi so'zlar yagona leksik tizimga kiradi. So'z atrofida semantik maydonlar hosil bo'ladi. Shu munosabat bilan antonimiyani o'rganish semantik sohaning o'zagini tashkil etish xususiyatlarini, so'z ma'nosining to'g'riligini aniqlash imkonini beradi. Antonimlarni tanlash bo'yicha topshiriqlarni bajarish boladan lug'atning yetarli hajmga ega bo'lishini, ushbu so'z kiritilgan semantik maydonni

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2023"

shakllantirishni, ma'no tarkibida farqlangan semantik xususiyatni ajratib ko'rsatish qobiliyatini talab qiladi. Qarama-qarshi ma'noli so'zni qidirish faol bo'lgandagina bu vazifalar muvaffaqiyatli bajarilishi mumkin. So'zni to'g'ri qidirish faqat bolada ma'lum bir antonimik qator shakllanganda amalga oshiriladi.

Lug'at boyligini rivojlantirish bo'yicha logopediya ishlarini olib borishda so'z, so'z ma'nosining tuzilishi, lug'atning o'ziga xos xususiyatlari haqidagi zamonaviy lingvistik va ontogenezdagi lug'atning shakllanish qonuniyatlari va psixolingvistik g'oyalarni hisobga olish kerak. nutq patologiyasi bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda. Ushbu omillarni hisobga olgan holda lug'atni shakllantirish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

-atrofdagi voqelik haqidagi g'oyalarni kengaytirish, yuqori aqliy funktsiyalarni (fikrlash, idrok etish, g'oyalar, xotira, e'tibor va boshqalar) shakllantirish bilan bir vaqtda lug'at hajmini kengaytirish;

-so'zlarning leksik ma'nolarini oydinlashtirish;

-lug'atni faollashtirish, so'zni izlash, passiv lug'atdan so'zni faol lug'atga o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish. Ushbu yo'nalishlar tizimli amalga oshirilganda o'ylagan maqsadga erishiladi. Shuni ham aytib o'tish joizki, sinonimlar sinonimik qatorni tashkil qiladi, ularda cheksiz miqdordagi so'zlar bo'lishi mumkin. Masalan, yuz, oraz, chehra, aft, bashara, ko'rinish... Antonimlar faqat juftlik hosil qiladi: og'ir – yengil, yaxshi – yomon, kuchli – kuchsiz.

Antonimlar ustida ishlashda birinchi navbatda ajratilgan so'zlar ustida ishlash usullarini qo'llash tavsiya etiladi, so'ngra - jumalarda bir xil so'zlar va izchil gaplar bilan boyitish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu boradagi amalga oshirilayotgan innovatsion yondashuvlarda antonimlarning elektron o'quv lug'ati e'tiborga molikdir. Chunki, elektron lug'at o'quvchilarga antonimlarni tushuntirish bilan bir qatorda hayot bilan bog'liq holda o'zlashtirishga yordam beradi. Bundan tashqari antonimik juftlikni tanlash nutqi umumiy rivojlanmagan bola uchun aqliy faoliyatning juda qiyin harakatidir. Unga antonimik juftlikni o'zlashtirishga yordam berish uchun ko'rish printsipiga amal qilish kerak bu borada rasm orqali ifodalangan antonimlardan foydalanganimiz ma'quldir. Bolani butun tuzatish davri davomida rasmlar, narsalar, ochiq o'yinlar misolida ikkita tushuncha o'rtasidagi farqlarni o'rganishga yo'naltirish kerak. Kundalik hayotda so'zlarni ishlatish istagini rivojlantirish kerak bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Masharipova U.A. Metodika formarovaniya kultury rechi uchashchixsya nachalnyx klassax v usloviyax innovatsionnogo obrazovaniya: ped.fan.dok. (PhD) dis. – T.: 2018. 38-bet.

2. Akramjonovna, S. R. (2022). BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINI "TILGA E'TIBOR-ELGA E'TIBOR" RUHIDA TARBIYALASH. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2(18), 833-836.

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2023"

3. Akbarova, Z. A. (2020). THE STUDY OF THE CONCEPT OF "LANGUAGE CARRIER" IN LINGUISTICS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS OF HISTORY, CULTURAL STUDIES AND PHILOLOGY* (pp. 14-19).

4. Akmaljonovna, A. Z., & Alijonovna, B. N. (2022). The Main Stages of Speech Development of Young School Students. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 405-409.

5. Khusanova, G. T. K. (2021). VERBAL CALCULATION AND MENTAL ARITHMETIC IN PRIMARY SCHOOL. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(11), 34-37.

6. Turgunboev, T., Saidov, A., & Eshkobilova, M. (2021). Energy Storage Systems in Electric Vehicles. *Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent*, 11(1), 35-43.

7. Turgunboev, T. T., & Saidov, A. A. (2019). Prospective of hydrogen in automobile transport. *ACTA of Turin Polytechnic University in Tashkent*, 9(3), 100-103.